

Nærings- og fiskeridepartementet

Deres ref.: 65.23

Vår ref.:

LRA

Dato: 30.06.2023

NOU 2023:10 - Leve og oppleve - Reisemål for en bærekraftig fremtid

Norges museumsforbund takker for mulighet til å komme med innspill til Reisemålsutvalgets utredning 2023:10 *Leve og Oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid*. Museumsforbundet representerer hele bredden i museumsfeltet uavhengig av eierskap og finansiering. Reiseliv og turisme er en sentral del av museenes virkeområder. I museene er turistbesøkene ofte sesongbasert, og året har høy- og lavsesong som gir potensial for besøksutvikling. For mange utgjør besøkende fra reiseliv og turisme en viktig del av museenes måloppnåelse knyttet til forventninger og krav om egeninntjening og økende besøkstall. Museumsforbundet mener at utredningen har mange gode forslag som kan bidra til en mer helhetlig tenkning rundt reisemålsledelse i den fremtidige turistnæringen. Ikke minst kan dette være viktig for hvordan denne må utvikle seg frem mot 2030 og finne nye veier mot grønn omstilling med rot i bærekraftmålene.

Museumsforbundet vil konsentrere innspillet rundt de punktene i utredningen som er mest relevante for våre medlemmer: beskyttelse av sårbare miljøer, besøksforvaltning, museenes bidrag til reisemålsutvikling og reiselivsledelse og kommunenes ansvar.

Beskyttelse av sårbare miljøer

Utvalget foreslår å utvikle strategier som skal forebygge uønskede konsekvenser på natur-

og kulturmiljø samt lokalsamfunn som er sentrale element både i lokalsamfunnsutvikling, stedsutvikling, reisemålsutvikling og naturforvaltning. Økt besøk og bruk av både natur og kulturmiljøer er en utfordring fordi det gir slitasje i en grad som kan være ødeleggende. Ubegrenset besøksøkning kan derfor ikke være et hovedmål i alle sammenhenger, selv om det kan utfordre finansiering av drift av de ulike opplevelsene. Museumsforbundet foreslår at vurdering av besøksstrategier vektet opp mot sårbarhet blir et eget punkt under kommunens kulturplan som i høringsutkastet til ny kulturlov foreslås knyttes til plan og bygningsloven.

Besøksstrategi forankres ofte i kommunens planverk, der et viktig spørsmål blir hvordan reiselivet kan og bør være en del av den ønskede helhetlige samfunnsutviklingen. Museumsforbundet er glad for at kulturarv og kulturmiljøer nevnes som viktige ressurser i utvikling av reiseliv og lokalsamfunn, men mener at man i det videre arbeidet bør se på hvordan den foreslåtte modellen for reisemålsutvikling i større grad kan tilrettelegge for samarbeid med og mellom lokale kulturarvsinstitusjoner, reiselivsbransjen og andre aktuelle parter.

Museene er i seg selv sentrale reisemål, og vi mener reiselivsnæringen med fordel i større grad kunne samarbeidet om felles målsetting til beste for både turistene og lokalsamfunnet. Sammen har partene bedre muligheter til å utvikle bærekraftige reisemål som både bevarer og utvikler. Utvalget peker på utfordringene med offentlig infrastruktur som en nødvendig forutsetning for reiselivets eksistens. Samtidig representerer transport foreløpig mindre tilfang av grønne løsninger som kan begrense forurensning og bidra til å oppfylle bærekraftmålene. Dette er også en utfordring for mange museer siden de er like avhengig av tilreisende besøkende som andre reiselivsaktører.

Det foreslås i utredningen at man fremover må etablere en turistfinansiert modell for tilrettelegging og utvikling av reisemål tilpasset en mer bærekraftig og lokalsamfunnsvennlig turisme. Utvalget foreslår en nasjonal ordning for besøksbidrag der de besøkende skal betale, gjerne gjennom nasjonal innkreving av besøksbidrag.

Museumsforbundet mener at dette forslaget må videreutvikles og at det må komme tydeligere frem hvordan denne ordningen skal struktureres, og hvem som skal være ansvarlig for å innkreve den og gjennomføre tildelinger fra den til utviklingstiltak mm.

Museumsforbundet synes det er positivt at utvalget viser til finansieringsmodeller fra andre land hvor denne ordningen bidrar til klimaforskning og tilrettelegging for bruk og restaurering av kulturminner og naturarvssteder. Vi håper at disse blir tatt med i den videre vurderingen og prøveordninger for tilsvarende finansiering i Norge.

Det er imidlertid viktig å være bevisst på hvor man legger de administrative oppgavene og vurdere hvilke konsekvenser det kan få for små museer dersom det blir slik at det er den enkelte institusjon eller aktør som skal stå for dette.

Museumsforbundet vil understreke betydningen av at det etableres gode, regionale strukturer og samarbeid, og at museene må inn i disse strukturene. Kommunene har ansvar å sørge for at dette skjer, og at de gir kulturlivet plass ved å invitere dem inn. Dette mener Museumsforbundet er et viktig mål med forslaget om lovfeste kommunal og fylkeskommunal planlegging på kulturfeltet.

Besøksforvaltning

Prinsippet i besøksforvaltningen, slik utvalget presenterer det, er at det skal komme små bidrag fra mange kilder som øremerkes til investeringer og vedlikehold av fellesgoder, finansiert av turistene gjennom en turistskatt. Dette er en modell som allerede praktiseres

mange steder i Europa, og som skal testes i Lofoten. Museumsforbundet foreslår at midlene kanaliseres inn i en tilskuddsordning som gjør det lettere for de som forvalter reisemålene å utbedre og tilrettelegge for mer klima- og miljøvennlige løsninger knyttet til turismesatsingene innen kultur- og naturarvsdestinasjoner som ofte er sårbare for menneskelige avtrykk og masseturisme.

Modeller for fellesgodefinansiering er allerede etablert flere steder i Norge. Et eksempel er plan for og utvikling av fjelldestinasjonene i Buskerud som er knyttet opp mot finansiering av skiløyper, toalett og øvrig reiselivsinfrastruktur, men som også kunne vært koblet til å støtte utvikling av den kulturelle infrastrukturen.

Utvalget påpeker at det er nødvendig at reiselivsnæringen og lokalsamfunnet utvikler reisemålene gjennom dialog og samarbeid i retning av en mer bærekraftig turisme.

Museumsforbundet mener at det mangler en tydelig avgrensning av de ulike aktørene i lokalsamfunnet. Det bør i turistnæringen og kommunene være tydeligere definert hvem som er de mest aktuelle aktørene i utviklingen av de lokale reisemålene.

Museumsforbundet mener at lokale museer og kulturarvs- og naturarvsforvaltere er like viktige som bidragsytere som frivillige, visit-selskapene, kommuner samt private aktører når koordinering av en lokal reisemålsledelse etableres når målene for destinasjonen skal defineres og reisemålene skal utvikles. Reiselivsledelse som verktøy er allerede etablert i flere regioner i Norge, men ofte uten at museene blir invitert inn som part. Selv i en sterk og velorganisert reiselivsregion som Valdres, er museet uteglemt i den nye reiselivsledelsen.

Det finnes flere eksempler på at det oppstår konflikter mellom lokalbefolkningens interesser og reiselivsnæringen. Dette er konflikter som kunne vært unngått dersom

partene tidlig startet en dialog med utgangspunkt i å ville det beste for kulturarvs- og naturarvsforvaltning. Her kan museene fungere som både kunnskapsforvaltere og en nøytral møteplass for dialogen om felles utvikling av reisemålet.

Museenes bidrag til reisemålsutvikling og reisemålsledelse

«Utvalget erkjenner at brede samarbeidsprosesser er arbeids- og tidkrevende, men mener at dette er nødvendig for å kunne avveie ulike samfunnsinteresser innenfor rammene for en bærekraftig reisemålsutvikling» (s 47)

Museene bidrar med kunnskapsproduksjon og formidling på et profesjonelt nivå og har utviklet en metodikk som har overføringsverdi for formidling til turister, særlig i tilfeller der tilreisende har en særlig stor interesse knyttet til destinasjonen. Også for nisjeturistene, som er spesielt interessert i en spesiell type historie eller arkitektur, har museene god erfaring med å spisse formidling mot slike grupper. Museumssektoren har ofte ansvar for reisemål knyttet til krigshistorie eller andre tema som har mer krevende og traumatisk opphav som kan være utfordrende å selge gjennom tradisjonell markedsføring for turistdestinasjoner. Dette kan løses ved at turistnæringen har tett dialog med blant annet museumssektoren når denne type destinasjoner skal markedsføres og tilbys turister. Museumsforbundet mener imidlertid det kan være positivt for museumssektoren å ha konstruktiv dialog med en aktør som har et annet blikk på både besøkende og reiselivsmålene. Et slikt samarbeid kan være nyttig for begge parter, særlig på mindre destinasjoner der det er ekstra viktig med god forståelse av et felles mål og ikke konkurranse. Museene er viktige for utvikling av stedsidentitet, og de er derfor med på å skape destinasjoner lokalt.

Museene har i tillegg den kompetansen som trengs for å være selvstendige bidragsytere til reiselivsutviklingen. I tillegg har de god erfaring med kvalitetssikring av opplegg knyttet til turisme på kulturarv- og naturarvssteder. Kvalitetssikring er nødvendig for å kunne skape gode tilbud for turistene og mer besøk. Det vil igjen være positivt for lokalsamfunnet på sikt.

Mange museer er imidlertid blitt svært avhengige av innsatsen som de mange regionale visit-selskapene gjør for reiselivsbedriftene. Særlig gjelder dette små og mellomstore museer som ikke har egne ressurser til å utvikle internasjonalt salg. Tidligere har det vært en utfordring at konsoliderte museer må være medlem av mange visit-selskaper for å dekke alle arenaer og anlegg, noe som både er tungvint og lett blir kostbart. Museene må i større grad ta eierskap over egen reiselivsutvikling. Museumsforbundet mener derfor at de regionale utviklingsmidlene og tilskuddene fra Innovasjon Norge må gjøres mer tilgjengelige for museene. Det er ikke så enkelt slik dette er rigget i dag.

Museumsforbundet har også tidligere spilt dette inn i ulike sammenhenger. Bedre tilgang til bedriftsnettverk lokalt vil kunne gi bedre pakettering av opplevelser og kunne gi mer salg nasjonalt og internasjonalt.

Museumsforbundet er derfor positiv til at utvalget tenker mer helhetlig rundt utvikling av reiselivsmål og oppfordrer til større nedslagsfelt når det kommer til samarbeid og utvikling av felles mål som tar større hensyn og tenker mer langsiktig. Særlig nyttig er det for destinasjonene som er sårbare for bruk. Det er viktig at partene samhandler konstruktivt i prosesser som skal utvikle reiselivsmål fremover. Museumsforbundet savner en referanse til reiselivets egne etiske retningslinjer *Global Code of ethics for tourism* som har flere tangeringspunkter med ICOMs museumsetiske retningslinjer og som vi tolker at utvalget ønsker for en fremtidig reisemålsstrategi.

Kommunenes ansvar

Kommunene har mange steder i dag det formelle ansvaret for å planlegge utvikling av reisemål som en del av samfunnsplanleggingen. Etersom mange av de mindre kommunene har mer beskjeden tilgang på kompetanse ønsker Museumsforbundet å foreslå at kommunene som formelle planleggingsaktører og utviklere i større grad oppfordres til å etablere bedre dialog med både næringslivet, ulike private aktører, fylkeskommuner og andre relevante aktører innen kulturarv og kulturminner med god kompetanse på formidling til besøkende i ulike alderssegmenter. Kommuner kan også delegerer ansvar til museene, invitere dem inn i deler av planarbeidene sine eller som en part i en kompetansegruppe.

Mange kommuner bidrar lite til kulturlivet, men forslagene om utvikling av kommunale og fylkeskommunale kulturplaner i forslagene til endring av kulturloven vil etter Museumsforbundets syn øke fokuset på kultur lokalt. Det er også viktig at dette sikrer den kulturelle og reiselivsmessige infrastrukturen med gode og bærekraftige løsninger for reisende. For eksempel med enkel tilgang til ladestasjoner og toalett, parkeringsplasser og offentlig kommunikasjon.

Museumsforbundet er åpen for videre dialog og bidrar gjerne med ytterligere innspill i det kommende arbeidet knyttet til bærekraftige reisemålsstrategier.

Med vennlig hilsen

Kristin Armstrong-Oma
styreleder

Liv Ramskjær
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.